त्रैमासिक परीक्षा 2025

संस्कृत - 10

समय 3 घंटा　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　पूर्णांक-75

प्र01. उचितं विकल्पं चित्वा लिखत– 6

(1) बालिकाशब्दस्य चतुर्थी विभक्तेः रूपम् अस्ति–

(1) बालिकायै　(2) बालिकया　(3) बालिकाम्　(4) बालिकायाः

(2) रामशब्दस्य सप्तमी विभक्तेः एकवचनं अस्ति–

(1) रामः　(2) रामे　(3) रामैः　(4) रामात्

(3) अधोलिखितेषु अव्ययम् अस्ति–

(1) रामः　(2) मोहनः　(3) सर्वत्र　(4) बालकः

(4) नदीशब्दस्य द्वितीया विभक्तेः एकवचनम् रूपम् अस्ति–

(1) नद्या　(2) नद्याम्　(3) नदीम्　(4) नदीः

(5) लताशब्दस्य चतुर्थी विभक्तेः रूपम् अस्ति–

(1) लतया　(2) लतयोः　(3) लतायै　(4) लताम्

(6) मुनिशब्दस्य प्रथमा विभक्तेः रूपम् अस्ति–

(1) मुनयः　(2) मुनेः　(3) मुनिम्　(4) मुनेः

प्र02. कोष्ठकात् चित्वा रिक्त स्थानानि पूरयत– 6

(1) द्विगु–समासस्य उदाहरणं..............अस्ति। (रोगमुक्तः / त्रिभुवनम्)

(2) 'चन्द्रशेखरः' पदे समास.............अस्ति। (द्वन्द्वः / बहुव्रीहिः)

(3) 'अद्यैव' पदे...............सन्धिः अस्ति। (यणसन्धिः / वृद्धिसन्धिः)

(4) 'ममैव' पदे............सन्धिः अस्ति। (वृद्धिसन्धिः / गुणसन्धिः)

(5) 'व्यंजनसन्धेः' उदाहरणम्...............अस्ति। (गणेशः / वागीशः)

(6) 'यणसन्धेः' उदाहरणम्...............अस्ति। (महोत्सवः / इत्यादि)

प्र03. उचितं युग्ममेलनं कुरुत– 6

(1) पश्यति	–	(1) अव
(2) पठ्धातोः	–	(2) लङ्लकारः
(3) पठसि	–	(3) दृश धातोः
(4) भूतकाले	–	(4) उप
(5) अवतरति	–	(5) मध्यमपुरुषः
(6) उपहरति	–	(6) पठति

प्र04. एकपदेन उत्तरम् लिखत– 6

(1) वृषभः कुत्र पतात ?

https://www.mpboardonline.com

(2) केन सम्बन्धेन वाल्मीकिः लवकुशयोः गुरूः?
(3) 'क्रीडितुम्' इत्यस्मिन् पदे प्रत्ययः अस्ति ?
(4) 'पठित्वा' इत्यस्मिन् पदे प्रत्ययः अस्ति ?
(5) 'बालिका' इत्यस्मिन् पदे प्रत्ययः अस्ति ?
(6) 'हसन्' इत्यस्मिन् पदे प्रत्ययः अस्ति ?

प्र05. शुद्ध वाक्यानां समक्षम् 'आम्' अशुद्ध वाक्यानां समक्षम् 'न' इति लिखत– 6
(1) 'आम्रम्' पदस्य पर्यायपदं रसालम् अस्ति।
(2) 'शरीरम्' पदस्य पर्यायपदं तनुः नास्ति।
(3) 'वनम्' पदस्य पर्यायपदं कान्तारम् अस्ति।
(4) 'क्रुद्धः कृषीवलः' इत्यत्र क्रुद्धः विशेष्यपदम् नास्ति।
(5) 'दुर्बलम् वृषभम्' इत्यत्र वृक्षभम् विशेष्यपदम् अस्ति।
(6) 'कश्चित् कृषकः' इत्यत्र वृषभम् विशेष्यपदम् अस्ति।

प्र06. अधोलिखितं प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृत भाषायाम् लिखत– (कोई–5) 10
(1) कस्मात् कारणात् महानगरेषु संसरणं कठिनं वर्तते ?
(2) रामः लवकुशौ कुत्र उपवेशयितुम् कथयति ?
(3) कुशलवयोः मातरं वाल्मीकिः केन नाम्ना आह्वयति ?
(4) मातुः अधिका कृपा कस्मिन् भवति ?
(5) अस्माभिः कीदृशः वृक्षः सेवितव्यः ?
(6) केन समः बन्धुः नास्ति ?
(7) नराणां प्रथमः शत्रुः कः ?

प्र07. अधोलिखितानि वाक्यानि कः कं प्रति कथयति– (कोऽपि द्वौ) 2
(1) भवान् कुतः भयात् पलायितः ?
(2) वयस्य! अपूर्वं खलु नामधेयम्।
(3) तस्या द्वे नाम्नि।

प्र08. रेखांकितपदान्यधिकृत्य प्रश्ननिर्माणं कुयत– (कोऽपि द्वौ) 2
(1) गजः वन्यपशून् तुदन्तं <u>शुण्डेन</u> पोथयित्वा मारयति।
(2) शकटीयानम् <u>कज्जलमलिनं</u> धूमं मुञ्चति।
(3) <u>सुराधिपः</u> ताम् अपृच्छत्।

प्र09. प्रश्नपत्रे समागतान् श्लोकान् विहाय स्वपाठ्यपुस्तकात् एकम् शुभाषितम् लिखत। 2

प्र010. वाच्य परिवर्तनम् कुरूत– (कोऽपि द्वौ) 2
(1) रामः गृहं गच्छति। (कर्मवाच्ये)
(2) छात्रया पत्रं लिख्यते। (कर्तृवाच्ये)
(3) गणेशः क्रीडति। (भाववाच्ये)

https://www.mpboardonline.com

प्र011. अधोलिखितेषु अशुद्धवाक्येषु शुद्धिम् कुरुत– (कोऽपि द्वौ) 2

(1) त्वम् कुत्र गच्छति।

(2) रमा नृत्यं करोमि।

(3) वृक्षेण पत्राणि पतन्ति।

प्र012. प्रदत्तैः शब्दैः रिक्तस्थानानि पूर्तिं कुरुत– (कोऽपि चत्वारः) 2

(अहिभुक्, भृशम्, यथासमयम्, एवं, अत्र)

(1) इदानीं वायुमण्डलं..........प्रदूषितमस्ति।

(2) ....जीवन दुर्वहम् अस्ति।

(3) पर्यावरणस्य संरक्षणम्..........प्रकृतेः आराधना।

(4) मयूरः..........इति नाम्नाऽपि ज्ञायते।

(5) सर्वेषामेव महत्त्वं विद्यते..........।

प्र013. प्रदत्तवाक्यैः घटनाक्रमानुसारं लिखत– 2

(1) व्याघ्रं दृष्ट्वा सा पुत्रौ ताडयन्ती उवाच–अधुना एकमेव व्याघ्रं विभज्य भुज्यताम्।

(2) बुद्धिमती पुत्रद्वयेन उपेता पितुर्गृहं प्रति चलिता।

(3) त्वं व्याघ्रत्रयम् आनेतुं प्रतिज्ञाय एकमेव आनीतवान्।

(4) गलबद्धश्रृगालकः व्याघ्रः पुनः पलायितः।

प्र014. अधोलिखितं गद्यांश पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषायाम् लिखत– 3

अस्ति देउलाख्यो ग्रामः। तत्र राजसिंहः नाम राजपुत्रः वसति स्म। एकदा केनापि आवश्यककार्येण तस्य भार्या बुद्धिमती पुत्रद्वयोपेता पितुर्गृहं प्रति चलिता। मार्गे गहनकानने सा एकं व्याघ्रम् ददर्श। सा व्याघ्रमागच्छन्तं दृष्ट्वा धाष्टर्यात् पुत्रौ चपेटया प्रहृत्य जगाद– "कथमेकैकशो व्याघ्रभक्षणाय।

(1) देउलाख्यो ग्रामे कः वसति स्म ?

(2) तस्य भार्या का आसीत् ?

(3) सा कं ददर्श ?

अथवा

व्याघ्रः–श्रृगाल! यदि त्वं मां मुक्त्वा यासि तदा वेलाप्यवेला स्यात्। जम्बुकः– यदि एवं तर्हि मां निजगले बद्ध्वा चल सत्वरम्। स व्याघ्रः तथा कृत्वा काननं ययौ। श्रृगालेन सहितं पुनरायान्तं व्याघ्रं दूरात् दृष्ट्वा बुद्धिमती चिन्तितवती–जम्बुककृतोत्साहाद् व्याघ्रात् कथं मुच्यताम् ? परं प्रत्युत्पन्नमतिः सा जम्बुकु माक्षिपन्त्यङ्गुल्या तर्जयन्त्युवाच रे रे धूर्त त्वया दत्तं मह्यं व्याघ्रत्रयं पुरा। विश्वास्याद्यैकमानीय कथं यासि वदाधुना।।

(1) व्याघ्रं पुनरागच्छन्तं दृष्ट्वा बुद्धिमती का चिन्तितवती ?

(2) स व्याघ्रः किं कृत्वा काननं ययौ ?

(3) व्याघ्रः जम्बुकं कुत्र बद्ध्वा चलितः ?

प्र015. अधोलिखितं पद्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृत भाषायाम् लिखत–

https://www.mpboardonline.com

गुणी गुणं वेत्ति न वेत्ति निर्गुणो,
बली बलं न वेत्ति निर्बलः।
पिको वसन्तस्य गुणं न वायसः,
करी च सिंहस्य बलनं मूषकः।।

(1) कः गुणं वेत्ति ? (2) बलं कः न वेत्ति ? (3) सिंहस्य बलं कः वेत्ति कः न वेत्ति ?

अथवा

आलस्यं हि मनुष्याणां शरीरस्थो महान् रिपुः।
नास्त्युधमसमो बन्धुः कृत्वा यं नावसीदति।।

(1) किं मनुष्याणां शरीरस्थो महान रिपुः ? (2) आलस्यं हि केषां शरीरस्थो महान् रिपुः ?
(3) कस्य समो बन्धुः नास्ति ?

प्र016. अधोलिखितं नाटयांश पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृत भाषायाम् लिखत– 3

"बहून्यपत्यानि मे सन्तीति सत्यम्। तथाप्यहमेतस्मिन् पुत्रे विशिष्य आत्मवेदनामनुभवामि। यतो हि अयमन्येभ्यो दुर्बलः। सर्वेष्यपत्येषु जननी तुल्यवत्सला एव। तथापि दुर्बले सुते मातुः अभ्यधिका कृपा सहजैव" इति। सुरभिवचनं श्रुत्वा भृशं विस्मितस्याखण्डलस्यापि हृदयमद्रवत्।

(1) सर्वेष्यपत्येषु जननी कीदृशी ?
(2) कीदृशे सुते मातुः अभ्यधिका कृपा सहजैव ?
(3) सुरभिवचनं श्रुत्वा भृशं कस्य हृदयमद्रवत् ?

प्र017. अधोलिखितं अपठितं गद्यांश पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृत भाषायाम् लिखत– 4

स्वस्थ शरीरे एव स्वस्था बुद्धिः वसति। स्वस्था बुद्धि एव स्वस्थविचाराणां जननी अस्ति। व्यायामशीलः मनुष्यः एव नीरोगः चिरंजीवी च भवति। व्यायामशीलाः मनुष्याः प्रायेण रूग्णाः न भवन्ति। विविधरोगाणां चिकित्सा अपि व्यायामेन सम्भवति। अतः जीवनस्य कृते व्यायामः परमावश्यकः।

(1) उपर्युक्तः गद्यांशस्य उचित शीर्षकं लिखत।
(2) स्वस्था बुद्धिः कुत्र वसति ?
(3) कः एव नीरोगः ?
(4) विविधरोगाणां चिकित्सा केन सम्भवति ?

प्र018. स्व प्राचार्यस्य कृते अवकाशार्थम् प्रार्थना पत्रं लिखत– 4

अग्रजस्य विवाहे आमंत्रयितुं स्व–मित्रं प्रति पत्रं लिखत–
स्व प्राचार्यस्य कृते शुल्क–क्षमापनार्थं प्रार्थना पत्रं लिखत–

प्र019. अधोलिखितेषु एकं विषयं स्वीकृत्य विंशत्यधिक–शतशब्देषु (120) संस्कृत भाषायां निबंध लिखत– 4

(1) संस्कृत भाषायाः महत्वम् (2) अस्माकं भारत देशः (3) पर्यावरणम् (4) महाकविः कालिदासः

https://www.mpboardonline.com